

De Mozaïek Kessel-Lo

Er valt veel van buiten te leren op een gezellige speelplaats.

Speelplaatswerking 'De Koer'¹

Een KiVa-school heeft een KiVa-speelplaats! De speelplaatswerking van een school is namelijk mee bepalend voor het welbevinden en de ontwikkeling van de leerlingen. Daarom hebben we in 2019 – in samenspraak met de ouderraad, het lerarenteam en de leerlingenraad – onze speelplaats omgetoverd tot een groene, avontuurlijke plek met bomen, struiken, klimpalen, heuvels, een moestuin, wilgenhutten...

PIJLERS - Bij een dergelijke infrastructuur hoort een eigentijdse speelplaatswerking die we vorm geven vanuit deze uitgangspunten:

Onze speelplaats is een plek waar leerlingen:

- in een natuurlijke buitenomgeving **leren samenspelen**;
- vanuit bewegen en ervaren **leerplandoelen** kunnen **realiseren**;
- door **zelfsturing** en het opnemen van **verantwoordelijkheid** de speelplaatswerking invulling geven.

Deze uitgangspunten maken onze speelplaats tot een speel- en leerplaats, een extra 'leerhoek' bij de klas.

CONCREET - We illustreren onze werking aan de hand van een paar voorbeelden: *spelmateriaal voor buiten, een uitleenhuisje beheert door leerlingen, bouw materiaal voor kampen, aangeleerd spel, begeleid spel door leerlingen (players), helpers bij ruzies (fixers), clubjeswerking tijdens de middagspeeltijd, gesprekzone De Babbel(h)ut, onderhouden van de moestuin, outdoor learning ...*

NOG DIT

Leren gebeurt met vallen en opstaan, soms letterlijk. Daarbij blijven kleren niet altijd even proper. We vragen daarom om op school speelkleren te dragen en klapantoffels mee te brengen die op school kunnen blijven.

¹ Koer (v.) Vlaams dialectisch woord voor binnenplaats, omheinde ruimte, speelplaats, buitentoilet. Bron: <http://www.vlaamsetaal.be/artikel/24/algemene-vlaamse-woorden>

DON BOSCO INSPIREERT

Toen ik in 1858 voor het eerst in Rome kwam, werd ik door een kardinaal uitgenodigd om een rit door de stad te maken. Onderweg stelde hij me de vraag wat het geheim van mijn aanpak was. Over dat antwoord hoefde ik niet lang na te denken: "je kunt niet opvoeden zonder onderling vertrouwen". "Maar hoe win je dat vertrouwen dan?" vroeg hij. We waren ter hoogte van de Piazza del Popolo waar ik meerdere kinderen zag rondhangen. Ik vroeg de koetsier om halt te houden, stapte uit, slenterde naar de kinderen toe en begon met hen te praten. Niet veel later was ik bij hun spel betrokken en sloten andere kinderen zich lachend en spelend bij de groep aan. Terug in de koets zei ik tegen de kardinaal dat hij zijn antwoord gekregen had.²

1. Zo maken we de speelplaatsvisie concreet.³

- Onze speelplaats is een plek waar leerlingen in een natuurlijke buitenomgeving **leren samenspelen**. Dit doen we door middel van...
 - **vrij spel** tijdens de speeltijden;
 - We spelen tijdens de voor- en namiddag in 2 subgroepen. Subgroep 1 bestaat uit De Grote Speelkriebel, het 1^e en het 2^e leerjaar; subgroep 2 bestaat uit het 3^e tot en met het 6^e leerjaar. In de loop van het schooljaar zijn alternatieve samenstelling mogelijk.
 - **aangeleerd spel** in de lessen en tijdens de speeltijden (gedetailleerd overzicht: zie bijlage);
 - Na elke vakantieperiode verschijnen er nieuwe spelopdrachten in de klembordjes en op het speelwiel.
 - In de lessen voorzien we tijd om deze buitenspellen aan te leren. Tijdens de periodeopening brengen we ze extra onder de aandacht.
 - Leerkrachten met speelplaatsbegeleiding en leerlingen van de 3e graad (de players – zie verder) kunnen een spelactiviteit opzetten.
 - We hebben aandacht voor differentiatie: rust en avontuur, structuur en vrijheid, overzicht en geheimzinnige plekjes...

² Bron: Don Bosco Vlaanderen 2017/5 - Colette Schaumont

³ Verschillende initiatieven zijn onder meerdere pijlers onder te brengen. Om het overzicht te behouden plaatsen we de initiatieven bij de pijler die ons bij het idee bracht.

- een gevarieerd aanbod aan **spelmateriaal** zoals... (gedetailleerd overzicht: zie bijlage);
 - Voor de doeners: kubb, pedalo, molkky, spikeball...
 - Voor de dromers: verkleedkoffer, toneelscènes...
 - Voor de denkers: lucifer denkspel, elastiekspelletjes...
 - Voor de durvers: balanceermateriaal, jongleermateriaal...

Maar ook autobanden, haspels, koorden... voor creatief spel.

- het inrichten van **middagclubjes**;
 - Het aanbod wordt per trimester bepaald door wat de mozanimatoren (leerkrachten, ouders, studenten HHK...) kunnen aanbieden. Voorbeelden zijn: dans, acrogym, toneel...
 - Vast in het aanbod zitten:
 - voetbal op de terreinen van de Chiro;
 - pingpong, airhockey, sjoelbak... in de speelzaal;
 - lezen in het Peperboekenhuisje.
 - Via een systeem van dagtickets bewaken we de grootte van de clubjes en zorgen we ervoor dat iedereen gespreid kan deelnemen.

- het verdelen van de speelplaats in **speelzones** (zie schema in bijlage) die aangeven wie waar wanneer mag spelen, zodat alle kinderen gelijke speel- en leerkansen krijgen.

- Onze speelplaats is een plek waar leerlingen vanuit bewegen en ervaren **leerplandoelen** kunnen **realiseren**. Dit doen we door...
 - **tijdens de speeltijden** te werken aan het realiseren van persoonsgebonden leerplandoelen;
 - We zien de speeltijd ook als leertijd. Kinderen mogen fouten maken tegen sociaal wenselijk gedrag. Belangrijk is om van deze fouten te leren en het volgende keer beter te doen.
 - In functie van het realiseren van bepaalde persoonsgebonden leerplandoelen kunnen de subgroepen tijdens voor- en namiddagspeeltijd tijdelijk anders samengesteld worden.

- in te zetten op **outdoor learning** als het zinvol is;
 - Bij het inschatten van ervaringskansen om leerplandoelen te realiseren, wordt de speelplaats telkens als krachtige leeromgeving in overweging genomen.
 - Outdoor learning blijft een middel om leerplandoelen te realiseren en is geen doel op zich.
 - We faciliteren outdoor learning door:
 - het inrichten van een buitenklas op de speelplaats;
 - taal zichtbaar te maken op de speelplaats;
 - een fietsparcours aan te leggen en leenfietsen te voorzien;
 - ideeën te delen: meten van voorwerpen op de speelplaats, krijten van herleidingstabellen op de vloertegels, bodemdieren ontdekken, besjes telen en confituur maken, voetbalstatistieken turven en verwerken, cheerleaden, met stokken ritmisch supporteren, nieuwe woorden bij de juiste voorwerpen plaatsen (glANs)...

- het inrichten van **Project Parcours** [lees: ParKoer].
 - Project Parcours bestaat uit leerplandoelen die de leerlingen op de speelplaats kunnen realiseren. Zowel persoonsgebonden als cultuurgebonden doelen komen aan bod zoals socio-emotionele ontwikkeling, initiatief en verantwoordelijkheid, wiskundig denken, talige ontwikkeling, muzische vorming, techniek...
 - Deze leerplandoelen worden in verschillende leerstappen met bijhorende opdrachten opgedeeld. Leerlingen kunnen deze opdrachten in de centrale kieslades terugvinden, maken een keuze die binnen de zone van de naaste ontwikkeling ligt en voeren de opdracht begeleid zelfstandig op de speelplaats uit.
 - Maandelijks wordt in het weekschema van ieder leerjaar lestijd voor Project Parcours ingeroosterd.
 - Een meester of juf monitort de keuzes die gemaakt worden en volgt de evolutie op door observatie, toetsing, digitaal portfolio... en neemt dit mee op in de rapportering.
 - Doelen die in Project Parcours gerealiseerd werden, worden in de methodes aangegeven als 'gerealiseerd in Project Parcours.'

- Onze speelplaats is een plek waar leerlingen door **zelfsturing** en het opnemen van **verantwoordelijkheid** de speelplaatswerking invulling geven. Dit doen we door...
 - ons zowel te richten op materiaal, de omgeving als de groep;
 - Met **de respect-o-meter** geven we het algemene respectniveau op school aan in een schaal van 1 tot 4. Het buitenspeelgoed labelen we ook in een schaal van 1 tot 4. Geeft de respect-o-meter bv. niveau 2 aan, dan kan het materiaal met cijfercode 1 of 2 uitgeleend worden. Wanneer leerlingen als groep op een positieve manier met de speelplaats, het materiaal en elkaar omspringen, kunnen ze zo spelmateriaal 'vrijspelen'.
 - De leerlingenraad beslist in samenspraak met het beleidsteam wanneer het respectniveau aangepast wordt. Dit kan enkel wanneer beiden het eens zijn. We spreken dan in de eerste plaats over stijgen of blijven. Dalen moet de absolute uitzondering zijn.
 - We bakenen het respectniveau af in levels:
 - level 1 – basis;
 - level 2 – de leerlingen spelen op een fijne manier samen;
 - level 3 – de leerlingen passen de speelplaatsafspraken toe;
 - level 4 – de leerlingen nemen verantwoordelijkheid op.
 - het buitenspeelgoed onder te brengen in **een uitleenhuisje** dat **bemand wordt door leerlingen** van de 3^e graad;
 - Van wie materiaal komt uitlenen wordt een foto genomen. Bij het terugbrengen van het materiaal wordt deze foto gewist. Bij niet terugbrengen of beschadiging van het materiaal spreken we de leerling op de foto aan, kijken wat er misgelopen is en bespreken hoe dit in de toekomst voorkomen kan worden.
 - De organisatie staat onder supervisie van een leerkracht met speelplaatsbegeleiding.

- de **adoptie van zones en taken**;
 - Ieder leerjaar is verantwoordelijk voor de netheid en het onderhoud van deze zone en gebruikt dit als context om leerplandoelen in de focus te plaatsen.
 - We maakten deze verdeling:
 - 1^e leerjaar: borstelen en papiertjes oprapen
 - 2^e leerjaar: aanleg en onderhoud van de moestuin
 - 3^e leerjaar: bouwen en onderhouden van de buitenkeuken
 - 4^e leerjaar: verzamelen en onderhouden van bouw materiaal en oud elektro om te experimenteren, kampen te bouwen...;
 - 5^e leerjaar: bouwen en onderhouden van een buizenparcours voor knikkers en tennisballen - uitleenhuisje bemannen.
 - 6^e leerjaar: uitleenhuisje bemannen en op orde houden.

- leerlingen van de 3^e graad in te zetten als '**players & fixers**'.
 - Players zijn leerlingen die tijdens de speeltijden een gekleurd hesje dragen en met kinderen die niet meteen een speelvriendje vinden, een spel spelen. Hiervoor kunnen eventueel de spellen in de klemborden of aan het speelwiel gebruikt worden als inspiratie.
 - Fixers zijn leerlingen die kleine conflicten op de speelplaats proberen te ontmijnen en indien nodig doorverwijzen naar een leerkracht met speelplaatsbegeleiding.
 - Deze leerlingen krijgen een vorming door het zorgteam en worden tijdens de speeltijden begeleid door leerkrachten met speelplaatsbegeleiding.
 - Gesprekken gebeuren in de Babbel(h)ut. Dit is een neutrale zone achter de muur aan het podium.

2. KiVa op de speelplaats

Onze speelplaatswerking heeft als doel te zorgen voor ⁴:

- een positief samenspel om pestgedrag te voorkomen en te bouwen aan een fijne klassfeer;
- een gevarieerd spelaanbod om verveling tegen te gaan en te zorgen voor een positieve interactie;
- het ontwikkelen van sociale vaardigheden om het aantal escalerende conflicten te beperken;
- het stimuleren van leerkansen zoals taalontwikkeling, wiskundig denken... in een tactiele context;
- bewegingskansen in een dichtbebouwde omgeving met stadstuinen:
 - beter voor het welzijn;
 - beter voor de concentratie;
 - stimuleert de creativiteit;
- een grote betrokkenheid van de leerlingen op het materiaal, de omgeving, de groep en de speelplaatswerking;
- leerlingenparticipatie via de leerlingenraad, het inzetten van 'players & fixers', adoptie van zones...

3. Speelplaatsbegeleiding

Het realiseren van onze speelplaatsvisie is een groeiproces waarbij leerlingen in concrete situaties kunnen oefenen en uit hun fouten kunnen en mogen leren. Om de leerkansen van de leerlingen tijdens speeltijden maximaal te benutten, is het belangrijk dat leerkrachten met speelplaatsbegeleiding en mozaïcistoren **betrokken zijn op het spel van de leerlingen** (zie: Don Bosco inspireert) en dat we als team duidelijke grenzen stellen.

⁴ Bron: www.pimpjespeelplaats.be

Daarom gaan we in onze speelplaatsbegeleiding uit van de principes van geweldloos verzet en nieuwe autoriteit⁵. We geven ze vorm door:

- het belang van groepscultuur te benadrukken;
- ieder in zijn verantwoordelijkheid te zetten;
- gezamenlijk verantwoordelijkheid op te nemen;
- duidelijke regels en afspraken te maken;
- als team te functioneren in een netwerk;
- aanwezig en beschikbaar te zijn en zo veiligheid te creëren;
- beschermend te zijn door engagement en zorg;
- onze waardering en affectie voor het kind uit te drukken;
- controle over het gebeuren te houden;
- geen discussie te voeren, maar nadien, vanuit het eigen standpunt, in gesprek te gaan.

"Het is belangrijk om onze WiFi overal open te zetten". - Dr. Binu Singh

4. Speelplaatsafspraken

- We volgen de kleurencodes aan het raam van de directeur: code groen (= overal spelen), code oranje (= enkel op de verharde delen spelen) of code rood (= enkel onder het afdak of binnen spelen).
- We dragen zorg voor het speelplaatsmateriaal (we gooien niet).
- We laten alles groeien en bloeien (we stappen niet over koorden).
- We zijn creatief in het spel en maken niets met opzet stuk.
- In de toiletten zijn een beperkt aantal leerlingen tegelijk toegelaten.
- We houden de toiletten proper en wassen onze handen.
- Schoenen maken we proper aan de borstels voor de ingangen.
- Op vrijdagmiddag is er muziek op de speelplaats.
- We houden de glijbaan proper en glijden alleen op onze poep, niet met onze schoenen.

⁵ Uit een lezing van Inez Vandenbussche, voormalig diensthoofd K-dienst UZ Gasthuisberg

Bijlagen

B01 - Schema van de speelzones

B02 - Gedetailleerd schema van spelmaterialen en aangeleerd spel.

B03 - Speelplaatswerking 'De Koer': visiecheck

B04 - De gezellige speelplaats: zildoelen in speelplaatswerking De Koer

B05 - Project Parcours (nog in ontwikkeling)

EXTRA: PowerPointpresentatie: De Koer